

Îmbunătățirea SSM prin intermediul lanțurilor de aprovizionare: inițiative bazate pe piață în sectorul agroalimentar și în sectorul construcțiilor

Rezumat

Autori: Peter Hasle și Wanja Öhler – *Universitatea de Sud din Danemarca*.

Mark Pagell – *Colegiul Universitar Dublin*.

Christian Uhrenholdt Madsen și Hans Jørgen Limborg – *TeamWorklife, Danemarca*.

Monique Ramioul, Karolien Lenaerts și Vincent Dupont – *KU Leuven*.

Management de proiect: Dietmar Elsler, Annick Starren, Lothar Lieck - Agenția Europeană pentru Securitate și Sănătate în Muncă (EU-OSHA).

Acest rezumat a fost realizat la cererea Agenției Europene pentru Securitate și Sănătate în Muncă (EU-OSHA). Conținutul său, inclusiv opiniile și/sau concluziile exprimate, aparțin exclusiv autorilor și nu reflectă neapărat opiniile EU-OSHA.

Nici Agenția Europeană pentru Securitate și Sănătate în Muncă (EU-OSHA), nici o altă persoană care acționează în numele agenției nu este responsabilă de modul în care aceste informații ar putea fi utilizate.

© Agenția Europeană pentru Securitate și Sănătate în Muncă, 2024

Reproducerea este autorizată cu condiția menționării sursei.

Pentru utilizarea sau reproducerea în orice fel a fotografiilor sau a altor materiale pentru care EU-OSHA nu deține drepturile de autor, trebuie să se solicite acordul direct de la deținătorii drepturilor de autor.

Acest rezumat prezintă rezultatele unei analize a literaturii de specialitate efectuate în cadrul unui proiect privind influența de piață a securității și sănătății în muncă (SSM) în lanțurile de aprovizionare (Lift-OSH¹), comandat de Agenția Europeană pentru Securitate și Sănătate în Muncă (EU-OSHA). Analiza a fost realizată de cercetătorii din cadrul unui consorțiu alcătuit din șase organizații de cercetare din cinci țări europene.

Evoluțiile economice și tehnologice au amplificat importanța rețelelor extinse de furnizori ale întreprinderilor europene. Aceste evoluții sunt din ce în ce mai importante pentru SSM și condițiile de muncă; a fost dezvoltată o gamă largă de inițiative și instrumente publice și private care vizează controlul SSM în lanțul de aprovizionare. Această analiză se concentrează asupra practicilor și instrumentelor cu efect de levier bazate pe piață care pot contribui la îmbunătățirea SSM și a condițiilor de muncă. Definim influența de piață ca fiind reprezentată de **instrumente și practici aplicate în relațiile dintre cumpărător și furnizor prin intermediul semnalelor de piață care încurajează un comportament specific**. Această analiză prezintă cunoștințele disponibile referitoare la aplicarea instrumentelor și practicilor cu efect de levier pe piață în două sectoare europene esențiale: sectorul agroalimentar și sectorul construcțiilor.

Tipuri de practici cu efect de levier pentru lanțul de aprovizionare

În linii mari, există două forme de practici cu efect de levier:

- **guvernanța contractuală**, diferitele forme de licitație și contractare formală, precum și auditarea și monitorizarea formală a proceselor de lucru și a performanțelor reale ale furnizorilor;
- **guvernanța relațională**, diferitele forme de angajament informal între cumpărători, furnizori și angajații acestora, care vizează creșterea competenței sau a calității proceselor specifice, precum și îmbunătățirea SSM și a condițiilor de muncă.

Adesea, cele două sunt integrate în relațiile de aprovizionare, prezentându-se ca o **formă hibridă de guvernare**.

Formele concrete ale practicilor cu efect de levier sunt influențate și mai mult de mediul instituțional și de piața în care sunt situate companiile implicate. Astfel de aspecte contextuale includ, dar nu se limitează la:

- legislația și reglementările naționale legate de lanțurile de aprovizionare (de exemplu, responsabilitatea cumpărătorului sau a contractantului principal față de furnizori și subcontractanți, precum și cerințele de diligență necesară sau de raportare publică);
- legislația, reglementările și orientările internaționale [de exemplu, directivele Uniunii Europene (UE), directivele Organizației Națiunilor Unite (ONU) și alte standarde și convenții internaționale, precum și monitorizarea publică a unor astfel de indici de sustenabilitate];
- contractele colective de muncă (de exemplu, reglementarea condițiilor pentru munca precară);
- presiunea publică [de exemplu, mass-media și organizațiile neguvernamentale (ONG-uri)];
- nu în ultimul rând, contextul sectoarelor specifice (atribute fizice distincte, structura pieței și norme instituționale).

Instrumente cu efect de levier în sectorul agroalimentar

Sectorul agroalimentar cuprinde producătorii primari, unitățile de prelucrare, distribuitorii și comercianții cu amănuntul. În plus, comercianții, intermediarii și contractanții de forță de muncă joacă un rol important în structura comercială a sectorului, chiar dacă nu manipulează direct produsele. Condițiile de SSM sunt caracterizate de următoarele probleme principale:

- **Agricultură și pescuit:** condiții grele, cum ar fi expunerea la pesticide și solvenți organici, agenți biologici și zile de lucru lungi cu operații de ridicare ce afectează sănătatea, risc ridicat

¹ Instrumente cu efect de levier pentru securitatea și sănătatea în muncă.

de accidente, expunerea la substanțe periculoase. În plus, utilizarea pe scară largă a lucrătorilor sezonieri sporește riscurile legate de munca precară.

- **Unități de prelucrare:** muncă repetitivă, poziții de lucru incomode, ridicări de obiecte grele și risc ridicat de accidente.
- **Distribuitori:** orar de lucru atipic și ridicări de obiecte grele. Tehnologia contribuie la reducerea acestor riscuri, dar implică adesea o creștere a muncii repetitive și o viteză mare de lucru la ambalare. În plus, au apărut noi probleme, cum ar fi supravegherea strictă a lucrătorilor.
- **Comercianți cu amănuntul:** accidente, ridicări de obiecte grele, muncă repetitivă, program lung de lucru și riscuri psihosociale ridicate cauzate de presiunea ridicată, stres și monotonie (în special în hoteluri și restaurante).

Sectorul este supus unei reglementări extinse, mai ales în ceea ce privește siguranța alimentară a consumatorilor și mediul. Există numeroase parteneriate cu mai multe părți interesate asociate cu aceste aspecte care influențează relațiile din lanțul de aprovizionare. Reglementarea SSM și a condițiilor de muncă este mai puțin extinsă, însă literatura de specialitate descrie mai multe practici contractuale cu efect de levier care influențează SSM:

- **Practici de achiziție sustenabile.** Acestea sunt inițiate cel mai adesea în alte domenii decât SSM, cum ar fi siguranța alimentară, clima sau mediul, dar, din ce în ce mai mult, sustenabilitatea socială, inclusiv SSM pentru lucrători, este, de asemenea, inclusă în practicile de achiziții, în special sub forma Codului de conduită al cumpărătorului, pe care furnizorii trebuie să îl respecte la solicitarea cumpărătorilor. Ca urmare a acestei evoluții, cumpărătorii iau în considerare sustenabilitatea ca factor în deciziile lor de cumpărare, alături de factorii obișnuiți, cum ar fi prețul, calitatea și livrarea. În termeni concreți, practicile de achiziție sustenabile includ, în mod normal, diverse instrumente (cum ar fi certificările, chestionarele, evaluările și auditurile furnizorilor) pentru a evalua performanța în materie de sustenabilitate a potențialului furnizor.
- **Sisteme de audit și certificare** care vizează în mod specific sectorul agroalimentar. Acestea stabilesc un standard care stă la baza certificării și un sistem de audit pentru terți. Ele se bazează pe convenții internaționale precum Declarația universală a drepturilor omului, Principiile directe ale ONU privind afacerile și drepturile omului, convențiile Organizației Internaționale a Muncii (OIM) și legislația națională. Acestea vizează subiecte precum munca copiilor, munca forțată, discriminarea, libertatea de asociere, dreptul la negociere colectivă și SSM. Unele dintre cele mai importante sisteme sunt:
 - Inițiativa Amfori privind conformitatea socială în afaceri (BSCI);
 - Bunele practici agricole globale (GlobalGAP), a căror componentă pentru conformitate socială este Evaluarea riscurilor privind practicile sociale (GRASP);
 - Responsabilitatea socială 8000 (SA8000);
 - un standard special de audit dezvoltat de Schimbul etic de date între furnizori (SEDEX), cunoscut sub numele de Auditul comerțului etic al membrilor SEDEX (SMETA).

În sectorul agroalimentar prevalează diverse practici de guvernare relațională. Multe dintre acestea se axează pe dezvoltarea relațiilor personale și pe o cultură bazată pe încredere, aspecte care sunt considerate importante pentru relații, precum și pentru SSM și condițiile de muncă. Datorită unui grad ridicat de încredere, furnizorii sunt mai puțin predispuși să ascundă provocările și riscurile și mai predispuși să coopereze cu cumpărătorii pentru a soluționa problemele. Printre cele mai răspândite practici se numără:

- **Sprijinirea furnizorilor.** Relațiile de sprijin cu furnizorii din amonte în lanțurile de furnizare (de exemplu, de la marile unități de prelucrare la fermieri) pot lua forma unor plăți în avans și a unui sprijin pentru dezvoltare economică. S-a constatat că aceste relații îmbunătățesc practicile de sustenabilitate ale furnizorilor.

- **Vizite și dialog.** Acestea pot fi utilizate pentru a dezvolta înțelegerea reciprocă între cumpărători și furnizori și pentru a reduce incertitudinile pentru furnizorii și cumpărătorii care încearcă să promoveze prioritățile de sustenabilitate socială.
- **Dezvoltarea furnizorilor.** Practici precum atelierele de sensibilizare sau cursurile de formare destinate furnizorilor și subfurnizorilor, pentru a le crește gradul de conștientizare și/sau competența de a acționa în mod sustenabil.

Instrumente cu efect de levier în sectorul construcțiilor

Structura de afaceri din sectorul construcțiilor implică clientul, contractantul principal, diverși subcontractanți, producători de materiale de construcții, agenții de ocupare a forței de muncă, birouri de consultanță tehnică, firme de arhitectură și mulți alți actori. Sectorul se caracterizează prin faptul că principalii actori din lanțul de aprovizionare lucrează simultan pe același șantier de construcții, fapt care duce, din nou, la o complexitate sporită în ceea ce privește guvernarea lanțului de aprovizionare și utilizarea instrumentelor cu efect de levier.

Principalele probleme legate de SSM în sectorul construcțiilor sunt:

- **Risc ridicat de accidente.** Sectorul are una dintre cele mai mari incidențe ale accidentelor letale și neletale.
- **Afecțiuni musculo-scheletice (AMS).** Construcțiile reprezintă unul dintre cele trei sectoare cu probabilitatea cea mai mare ca lucrătorii să raporteze AMS.
- **Munca precară.** Acest sector se bazează în mare măsură pe forța de muncă migrantă, iar lucrătorii migranți ocupă adesea locuri de muncă precare, cu condiții de muncă precare.

În sectorul construcțiilor, am găsit următoarele exemple de instrumente contractuale cu efect de levier:

- **Licitații și contracte.** Clienții selectează contractanții și subcontractanții principali în funcție de capacitățile, competențele și istoricul lor în materie de SSM, inclusiv în funcție de indicatorii-cheie de performanță (ICP) referitori la aspecte precum formarea în domeniul securității, statisticile privind accidentele și rapoartele de evaluare.
- **Monitorizare și auditare.** Contractanții sunt adesea obligați prin contract să fie verificați de reprezentanții organizației clientului sau să instituie diverse forme de sisteme de monitorizare pentru a documenta performanța în materie de securitate.
- **Reprezentanții clientului sau ai contractantului principal pe șantierele de construcții.** Personalul specializat în materie de SSM al clienților sau al contractantului principal se instalează permanent pe șantierul de construcții pentru a contribui la eforturile de securitate și pentru a se asigura că instructajul de securitate al clientului este respectat.

Sistemele de audit și certificare ale terților sunt:

- **CertIFICATELE DE MANAGEMENT AL SSM.** Numeroși contractanți dețin certificarea ISO 45001/OHSAS 18001 pentru a dovedi capacitatea sistemului de management al SSM. Cu toate acestea, nu s-a putut identifica niciun studiu specific privind astfel de certificate în domeniul construcțiilor.
- **Inițiative naționale voluntare de certificare și audit.** În țările europene există mai multe audituri și certificări care vizează întreprinderile de construcții [de exemplu, lista de verificare a securității pentru contractanți (Veiligheid Checklist Aannemers sau VCA) în Belgia și Țările de Jos și certificatul de securitate pentru contractanți (Sicherheits-Certifikat-Contractoren sau SCC) în Austria, Germania și Elveția].
- **Pașapoarte de securitate.** Numai lucrătorii care dețin competențele documentate necesare în materie de SSM pot avea acces pe șantierele de lucru. Adesea, aceste pașapoarte individuale de securitate sunt încorporate în sistemele de certificare și audit centrate pe companie.

Practicile relaționale în construcții sunt axate pe dezvoltarea unei culturi bazate pe încredere. Încrederea dintre contractanți și clienți este importantă pentru selectarea mecanismelor cu efect de levier și pentru probabilitatea de succes a acestora. Încrederea poate fi pierdută în proiectele

complexe de mare anvergură sau atunci când actorii din relația cu furnizorii nu au mai colaborat anterior. Printre factorii care tind să sporească încrederea se numără apropierea geografică a societăților și existența unor legături personale între persoanele-cheie ale fiecărui actor din lanțul de aprovizionare. Dezvoltarea încrederii poate facilita o cultură a cooperării și a schimbului de cunoștințe, ceea ce reprezintă o modalitate eficientă de a spori cunoștințele în materie de securitate și sănătate în cadrul lanțului de aprovizionare. Exemple de practici cu efect de levier relațional în sectorul construcțiilor:

- **Dezvoltarea furnizorilor.** Mai multe forme de activități de dezvoltare a furnizorilor sunt eficiente în dezvoltarea competențelor furnizorilor în materie de SSM. Printre exemple se numără atelierelor, programele de sensibilizare și cursurile de formare. Cercetările arată că activitățile de acest tip pot stimula încrederea între actorii din lanțul de aprovizionare.
- **Resurse profesionale.** Cercetările arată că întreprinderile cu mai mulți profesioniști în domeniul securității și sănătății în muncă reușesc mai bine să gestioneze și să transfere cunoștințele în materie de SSM către contractanți și subcontractanți.
- **Comunicare transparentă.** Schimb de informații privind progresul construcției și sarcinile în curs de desfășurare în cadrul unor ateliere comune între contractanți și subcontractanți.

Indicatori de politică

Cercetările privind influența de piață a SSM în lanțul de aprovizionare din sectorul agroalimentar și sectorul construcțiilor sunt puține, ceea ce limitează potențialul de a identifica indicatorii de politică bazați pe dovezi. Cu toate acestea, se pot face unele sugestii:

1. Se acordă din ce în ce mai mult prioritate sustenabilității sociale, inclusiv SSM, ca element sistematic în cadrul achizițiilor și al licitațiilor; responsabilii de elaborarea politicilor și alte părți interesate pot sprijini această evoluție prin:
 - integrarea cerințelor în materie de condiții de muncă și SSM în achizițiile publice de către actorii din sectorul public;
 - elaborarea de standarde și orientări pentru achiziții publice cu o componentă de SSM integrată, care să fie aplicate pe scară mai largă și în sectorul privat, extinzând astfel aplicarea și creând condiții de concurență mai echitabile;
 - elaborarea unor criterii complete și viabile pentru temele în materie de SSM în cadrul achizițiilor și al licitațiilor, inclusiv criterii de proces și de rezultat.
2. În ambele sectoare există o mare varietate de standarde: furnizorii și subcontractanții trebuie adesea să respecte simultan mai multe standarde coexistente, ceea ce duce la „oboseala de audit”. Prin urmare, este necesar ca responsabilii de elaborarea politicilor și părțile interesate:
 - să unifice standardele existente sau să elaboreze un nou standard care să cuprindă diferitele sisteme, astfel încât furnizorii și subcontractanții să fie nevoiți să respecte un singur standard;
 - să asigure transparența sistemelor de certificare și de audit, pentru a permite părților interesate și consumatorilor finali să cunoască mai bine rezultatele și să facă alegeri în cunoștință de cauză atunci când achiziționează bunuri și servicii.
3. Guvernanța relațională este un nou subiect de interes, cu dovezi limitate în ceea ce privește practicile specifice; cu toate acestea, este evident că relațiile bazate pe încredere și tratamentul echitabil sprijină bunele condiții de SSM și de muncă. Responsabilii de elaborarea politicilor și părțile interesate pot sprijini această dezvoltare prin:
 - elaborarea de orientări pentru practicile relaționale de achiziții publice de zi cu zi, acolo unde există deja exemple în sectorul agroalimentar;
 - elaborarea de sisteme de formare pentru responsabilii cu achizițiile publice în domeniul sustenabilității sociale, deoarece aceștia au contacte zilnice cu furnizorii.
4. Un rezultat-cheie al analizei evidențiază, pe de o parte, cercetările limitate în ceea ce privește influența de piață a SSM și a condițiilor de muncă în lanțurile de aprovizionare și, pe de altă

parte, exemplele promițătoare de măsuri existente care acordă prioritate SSM în relațiile din lanțul de aprovizionare. Prin urmare, este necesar ca responsabilii de elaborarea politicilor și părțile interesate:

- să inițieze cercetări suplimentare privind influența de piață a SSM în lanțurile de aprovizionare. Cercetarea ar trebui să cuprindă studii cantitative ale efectelor pe care influența pieței le are asupra SSM și a condițiilor de muncă, precum și studii de caz calitative ale mecanismelor care să arate cum funcționează gama largă de instrumente și practici.

Agenția Europeană pentru Securitate și Sănătate în Muncă (EU-OSHA) contribuie la transformarea Europei într-un loc de muncă mai sigur, mai sănătos și mai productiv. Agenția cercetează, elaborează și difuzează informații fiabile, echilibrate și imparțiale privind sănătatea și securitatea și organizează campanii paneuropene de sensibilizare. Înființată de Uniunea Europeană în 1994 și având sediul în Spania, la Bilbao, agenția reunește reprezentanți ai Comisiei Europene, ai guvernelor statelor membre, ai patronatelor și sindicatelor, precum și experți renumiți din toate statele membre ale UE și din afara lor.

**Agenția Europeană pentru
Securitate și Sănătate în Muncă**

12 Santiago de Compostela
E-48003 Bilbao, Spania

E-mail: information@osha.europa.eu

<https://osha.europa.eu>